

POHĽAD DO HISTÓRIE LESNÍCTVA A DREVÁRSTVA NA SLOVENSKU

Svojvoľná nekoordinovaná ťažba dreva na Slovensku pretrvávala až do 15. storočia. Ľudia drevo ťažili ľubovoľne, bez zabezpečenia obnovy vyťažených porastoch. Rýchly úbytok dreva v lesoch donútilo uhorských panovníkov vydať nariadenia k usmerňovaniu ťažieb, zalesňovania rúbanísk, oceňovanie lesov, inštrukcie o sprísnení ochrany lesov pred krádežami a paseniu dobytku. Medzníkom pre reguláciu ťažby dreva a ďalších činností v lesoch bol Lesný poriadok cisára Maximiliána II. z roku 1565 od vydania ktorého sa datujú počiatky cieľavedomého hospodárenia v lesoch. Z lesníckych odborov sa ako prvé vyvinulo zužitkovanie dreva, čiže lesná ťažba. Bezohľadní a drastické ničenie lesov a následný nedostatok dreva spojený s ochranou poľovnej zveri iniciovali zriadenie ochranných služieb. Odbornosť pri zakladaní a obnove lesných porastov sa začala uplatňovať v prvej polovici 18. storočia. Osobitne sa o rozvoj lesného hospodárstva zaslúžila **Mária Terézia**. V roku 1769 vydala lesný poriadok pod názvom „**Porádek hor aneb lesuv zachování**“, ktorý mal za cieľ určiť, aký poriadok sa má dodržiavať pri rúbaní dreva, stanoviť, ako sa majú pestovať nové lesy a naznačiť, ako sa má zabezpečiť trvalý úžitok z lesov. V tomto poriadku bol prvýkrát zakotvený základný princíp lesného hospodárstva – princíp trvalej produkcie dnes nazývaný trvalo udržateľný rozvoj. Rozvinulosť lesníctva viedla v roku 1879 ku schváleniu zákonného článku 31 ako prvého súborného lesného zákona platného v celom Uhorsku. Bol to moderný zákon so 6 časťami a 213 paragrafmi. Jeho najdôležitejším výsledkom bolo povinné vypracúvanie lesných hospodárskych plánov pre štátne lesy. Pre iné, ako štátne lesy - urbárske, obecné - platil zákonný článok 19 z roku 1898 o lesodohliadacej službe štátu nad takýmito lesmi.

Bohaté tradície lesníckeho vysokoškolského štúdia, ktoré sa začalo na území dnešného Slovenska, medzi prvými na svete, započali už na **Baníckej akadémii v Banskej Štiavnici** v rámci baníckeho štúdia už v roku 1770. Nižšie odborná škola pre výučbu odborného lesného personálu vznikla v roku 1795 v Liptovskom Hrádku. Snahy o osamostatnenie lesníckeho štúdia vyústili v zriadenie samostatného Lesníckeho ústavu v roku 1807. Vývoj pokračoval ku vzniku Baníckej a lesníckej akadémie v roku 1846 a Vysokej školy baníckej a lesníckej v Banskej Štiavnici v roku 1904. Jej presťahovaním v roku 1919 do Budapešti a neskôr do Šoprone sa dočasne prerušilo lesnícke vysokoškolské štúdium na Slovensku. Záujemci študovali na lesníckych fakultách v Prahe a v Brne. Obnova lesníckeho vysokoškolského štúdia na Slovensku sa spája s rokom 1939, kedy bol na **Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave** zriadený odbor lesného a poľnohospodárskeho inžinierstva, na ktorom v rokoch 1939-1946 skončilo štúdium 114 lesných inžinierov, z toho 6 zo zahraničia. Vznikol tam aj Ústav mechanickej a chemickej technológie dreva ako prvý svojho druhu na svete, ktorý zabezpečoval výučbu drevárskych disciplín.

Spracovanie dreva na Slovensku má stáročnú tradíciu vo forme remesiel a domácej výroby. V 18.stor. a v pol.19 stor. vznikla manufaktúrna výroba (Liptovský Hrádok, Hronec, Plavecký Mikuláš a i.). Prvky priemyselného spracovania sa začali v piliarskej výrobe v 50. rokoch 19.stor. zavedením parných strojov. V roku 1832 vznikla továreň na výrobu kief v Bratislave, paličkáreň v Uhrovci, v roku 1866 vo Veľkých Uherciach výroba dielov pre ohýbaný nábytok, 1886 dielňa na náradie v Martine, 1907 nábytkáreň v B. Bystrici, 1912 výroba vozov a nábytku v Hlohovci. V roku 1910 pracovalo v drevárskom priemysle a živnostiach 17967 pracovníkov. Zo 186 firiem bolo 86 píl, 13 nábytkárni, 4 na výrobu palíc, 2 na parkety. Podľa počtu pracovníkov bol drevársky priemysel na 4 mieste v priemysle. Nebol dostatočne rozvinutý a spracoval len časť drevnej suroviny, väčšinou vo forme polotovarov s nízkym exportom. Po roku 1918 vznikali hlavne píly, ktoré v 20 rokoch preživali konjunktúru a znížil sa podiel exportu. Počas hospodárskej krízy zanikli veľké nábytkárske závody (Veľké Uherce, B. Bystrica, Hlohovec, Košice, Zvolen).

V roku 1942 vyšla publikácia pod názvom **Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku**, kde autor **A. Kavuljak** prináša pomerne komplexný pohľad lesy Slovenska, ich neregulovanú exploatáciu, snahu o ich ochranu až po plánovité obhospodarovanie a to od najstarších zachovalých historických prameňov až po obdobia druhej svetovej vojny. Zároveň dáva zistené fakty do kontextu so súvisiacimi hospodárskymi odvetvami a s celkovým spoločensko-ekonomickým vývojom. Publikácia mala 245 strán.

V roku 1942 boli položené základy **drevárskeho múzea vo Zvolene**, pričom prvá expozícia bola sprístupnená v roku 1944. Dnes sídli v meštianskych domoch, ktoré sú národnou kultúrnou pamiatkou na centrálnom zvolenskom námestí a boli postavené v 1.polovici 16. storočia. Dnešnú podobu dostali v priebehu 19. a začiatkom 20. storočia. Múzeum sa do roku 1992 (Vlastivedné múzeum) orientovalo na vlastivednú problematiku so zameraním na zvolenský región. V roku 1992 získalo múzeum z Múzea vo Svätom Antone lesnícku a drevársku zbierku a premenovalo sa na Lesnícke a drevárske múzeum. Múzeum sa v súčasnosti orientuje na dokumentáciu lesníctva a drevárstva na celom Slovensku a zároveň na vlastivednú dokumentáciu zvolenského regiónu.

V roku 1946 bola založená **Vysoká škola poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach**, kde v rámci fakulty lesníckeho inžinierstva zriadili v roku 1949 Oddelenie drevárskeho inžinierstva, ako nový študijný odbor, jeden z prvých na svete.

V tom čase, konkrétne v roku 1947, bol založený **Slovenský drevársky výskumný ústav** v Bratislave. Jeho hlavným poslaním bolo formou výskumu a vývoja podporovať rozvoj drevospracujúceho priemyslu v Československu. Podieľal sa na zavádzaní moderných technológií mechanického spracovania dreva, vývoji nových výrobkov a rozšírení ich použitia v úzkej spolupráci s praxou. Významnou činnosťou bola normotvorná činnosť, pričom ústav vypracoval podstatnú časť noriem týkajúcich

sa drevárskych výrobkov a ich použitia. Vydával odborný časopis Drevo, ktorý bol členom IUPPA. Od roku 1956 vydáva vedecký časopis Drevársky výskum – Wood Research. V roku 1949, taktiež v Bratislave, bol založený **Výskumný ústav papiera a celulózy**. Počas svojho pôsobenia sa podieľal na príprave a realizácii rozvojových akcií slovenského a českého priemyslu celulózy a papiera. Hlavné zameranie činnosti VUPC boli vždy sústredené najmä na technologický výskum a vývoj, jeho priemyselnú aplikáciu na technickú pomoc celulózkam, papierňam a spracovateľským podnikom, na zvyšovanie kvalifikácie papierenských odborníkov a na spracovanie a rozširovanie odborných a ekonomických informácií. Za výsledky svojej práce bol ústav a jeho pracovníci ocenení mnohými uznaniami na domácej i medzinárodnej úrovni. Členstvá ústavu a jeho pracovníkov v medzinárodných nevládných organizáciách (CEPI, EUCEPA, TAPPI, CPPA, FEFCO) prispievajú k získavaniu najnovších vedeckých a technických poznatkov ako aj k medzinárodnému prezentovaniu výsledkov vlastných prác. Zaujímavosťou je, že ústav vlastní funkčný papierenský stroj ako jediný ústav v Európe. Bohatú históriu dnešnej podoby Výskumného ústavu papiera a celulózy, a.s. potvrdzuje okrem iného nižšie zobrazená historická listina z 27.9.1947 hovoriaca o: "položení základného kameňa výskumného ústavu v budove Československého výskumného ústavu drevárskeho".

Obr. 1: Zakladacia listina Československého výskumného ústavu drevárskeho.

S lesníctvom na Slovensku sa spája významná osobnosť **Jozefa Dekreta Matejovie** (1774- 1841). Bol to slovenský lesník, ktorý na strednom Slovensku na Horehroní zaviedol v ťažbe dreva pílu namiesto sekier, ale predovšetkým bol priekopníkom v obnove lesov. Jeho zásluhou sa na Slovensku začalo s výsevom v lesoch z vlastných zdrojov, spúšťaním dreva rigolmi. Založil tradíciu lesnej prvovýroby. Významnosť lesného hospodárstva videl v zachovaní, zabezpečovaní a všestrannom zveľaďovaní lesov. V tom je aj jeho odkaz pre súčasnosť „Zachovať lesy potomstvu, lebo oni sú predpokladom udržania života na Zemi“.

Najväčší rozvoj lesníckeho školstva sa zaznamenal po II. svetovej vojne. Prechodom rôznymi reorganizačnými zmenami vývoj dospel do štádia kedy máme na Slovensku Technickú univerzitu vo Zvolene, tri stredné lesnícke školy (Banská Štiavnica, Liptovský Hrádok, Prešov) a päť stredných odborných učilíšť (Modra – Harmónia, Banská Štiavnica, Bijacovce, Sigord, Tvrdošín). Možno povedať, že nová tradícia lesníckeho vysokoškolského štúdia sa datuje od roku 1952, kedy sa VŠPLI v Košiciach rozdelila a prešla do Zvolena a Nitry. Vo Zvolene sa zriadila Vysoká škola lesnícka a drevárska s dvomi fakultami - lesníckou a drevárskou. Od decembra 1991 bola Vysoká škola lesnícka a drevárska vo Zvolene zákonom SNR premenovaná na Technickú univerzitu vo Zvolene s tromi fakultami: lesníckou, drevárskou a fakultou ekológie.

Po vojne došlo ku koncentrácii drevárskeho priemyslu. Vybudovali sa kombináty Bučina Zvolen, Bukóza Vranov, Smrečina B. Bystrica, nábytkárne Nový Domov S. N. Ves a Sabinov, Mier Topoľčany, Lučenec, Levica a ďalšie. V r.1946 došlo k znárodneniu drevárskeho priemyslu a vznikol riadiaci článok Drevárske závody na Slovensku. Ich funkciu prevzalo v roku 1951 Povereníctvo lesov a drevárskeho priemyslu, v roku 1956 bol drevársky priemysel začlenený do Povereníctva spotrebného priemyslu. V roku 1958 vzniklo Združenie drevárskych podnikov v Žiline.

Čo sa týka spravovania lesov v Československej republike, ktorej súčasťou bolo aj Slovensko bol schválený komplexný lesný zákon až v roku 1960. Na Slovensku platili dovtedy vydané právne normy a v Čechách rakúsky zákon. Podstatne odlišné pomery boli po roku 1945, keď sa postupne zjednodušovalo vlastníctvo a užívanie lesov prechádzalo v prospech štátu. Do roku 1960 bolo prijatých mnoho zákonných opatrení, tieto však nemali komplexný charakter. 1.januára 1961 nadobudol účinnosť nový súborný lesný zákon č. 166/1960Zb., ktorý spolu so všeobecne platnými vykonávacími predpismi sa stal východiskom pre tvorbu ďalších súborných zákonných opatrení a to federatívneho zákona č. 61/1977 Zb. o lesoch a Slovenskej zákonnej normy zákona č.100/1977 Zb. o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva.

Po roku 1989 sa v Československu zmenili pomery a obnovilo sa postupne vlastníctvo pôvodne neštátnych vlastníkov. Pre tento proces bolo vydaných niekoľko následne novelizovaných zákonov. Súčasne sa pracovalo na vydaní nového zákona o hospodárení v lesoch. Dňa 23.6.2005 bol schválený a s účinnosťou od 1.9.2005

začal platiť zákon NR SR č. 326/2005 Z. z. o lesoch, ktorý bol zmenený zákonom NR SR č. 360/2007 Z. z. (21.6. 2007) s účinnosťou od 1. septembra 2007.

Autor článku: Peter Medo, Vladimír Ihnát
Centrum pre rozvoj drevárskeho, nábytkárskeho a celulózo-papierenského priemyslu
Lamačská cesta 3, 841 04 , Bratislava
www.centrumdp.sk